

KLP FINANSĒŠANA

Tradicionāli kopējās lauksaimniecības politikas (KLP) finansējumu ir nodrošinājis tikai viens fonds, proti, Eiropas Lauksaimniecības virzības un garantiju fonds (ELVGF), ko 2007. gada 1. janvārī aizstāja ar Eiropas Lauksaimniecības garantiju fondu (ELGF) un Eiropas Lauksaimniecības fondu lauku attīstībai (ELFLA).

JURIDISKAIS PAMATS

Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 40. panta 3. punkts;

Regula (ES) Nr. 1306/2013 un Regula (ES, Euratom) Nr. 1311/2013 (OV L 347, 20.12.2013.).

LAUKSAIMNIECĪBAS FINANŠU SHĒMAS ATTĪSTĪBA

1962. gada janvārī izveidotā KLP līdz šim tika īstenota ar Eiropas Lauksaimniecības virzības un garantiju fonda (ELVGF) starpniecību. 1964. gadā šo fondu sadalīja divās daļās, proti, Garantiju daļā un Virzības daļā, kuras reglamentē dažādi noteikumi.

- Garantiju daļa, kas noteikti ir svarīgākā, tika izveidota ar mērķi finansēt ar tirgus un cenu politikas piemērošanu saistītos izdevumus. Tie ir ļoti neparedzami, un tādēļ, lai paredzētās apropriācijas pielāgotu reālajām vajadzībām, tie tiek koriģēti, sagatavojot budžeta grozījumus. Parasti ELVGF Garantiju daļa pilnībā finansēja tirgus intervences pasākumus.
- Savukārt no fonda Virzības daļas finansēja struktūrpolitikas un lauku rajonu attīstības pasākumus. Pretstatā ELVGF Garantiju nodaļai tā Virzības nodaļas darbības pamatā ir līdzfinansējuma princips.

Lai ierobežotu KLP izdevumu pieaugumu, kopš 1988. gada tās apropriācijas ir pakļautas stingrai budžeta disciplīnai, ieviešot daudzgadu lauksaimniecības pamatnostādnes (Lēmums 88/377/EEK, ko papildina 1988. gada 22. jūnija lestāžu nolīgums saistībā ar pasākumu kopumu *Delors I*) (sk. faktu lapu [1.4.3.](#)).

Tomēr drīz pēc Māstrihtas līguma un Edinburgas Eiropadomes (1992. gada decembrī) šī finanšu shēma tika pārstrādāta (pasākumu kopums *Delors II*). 1988. gada lestāžu nolīgums tika aizstāts ar jaunu nolīgumu par budžeta disciplīnu laikposmam no 1993. līdz 1999. gadam (OV C 331, 7.12.1993.). Savukārt Lēmumu 88/377/EEK aizstāja ar Lēmumu 94/729/EK (OV L 293, 12.11.1994.), kas apstiprināja principu, saskaņā ar kuru finanšu disciplīnu piemēro visām kopējām politikām. Ar "Programmu 2000" (sk. faktu lapu [3.2.3.](#)) lauksaimniecības pamatnostādnes tika pārņemtas 2000.–2006. gada

finanšu plānā (OV C 172, 18.6.1999.). Vienlaikus attiecībā uz KLP finansējumu tika izstrādāta jauna Regula (EK) Nr. 1258/1999 (OV L 160, 26.6.1999., 103. lpp.).

Daudz gadu finanšu shēmu 2007.–2013. gadam apstiprināja 2006. gadā (OV C 139, 14.6.2006.) (sk. faktu lapu [1.4.3.](#)). Tajā ir iekļauta 2. izdevumu kategorija “Dabas resursu saglabāšana un apsaimniekošana”, kas ietver lauksaimniecības un lauku attīstības, vides un zivsaimniecības politikas budžetu (413 miljardi EUR faktiskajās cenās jeb 42,3 % no kopējām saistību apropriācijām, kas paredzētas 27 ES dalībvalstīm). 2007.–2013. gada finanšu plāna sagatavošanas debatēs tika apspriesta arī KLP finansēšanas noteikumu pārskatīšana.

- Ar Regulu (EK) Nr. 1290/2005 (OV L 209, 11.8.2005., 1. lpp.) ELVGF tika sadalīts divos atsevišķos fondos, proti, Eiropas Lauksaimniecības garantiju fondā (ELGF) un Eiropas Lauksaimniecības fondā lauku attīstībai (ELFLA). ELGF finansē vai dažos gadījumos kopā ar dalībvalstīm līdzfinansē kopējās tirgus organizācijas (KTO) izdevumus (sk. faktu lapu [3.2.4.](#)), tiešo atbalstu saimniecībām (sk. faktu lapu [3.2.5.](#)), Savienības ieguldījumu informēšanas un pārdošanas veicināšanas pasākumos saistībā ar lauksaimniecības produktiem iekšējā tirgū un trešās valstīs, kā arī Savienības ieguldījuma daļu veterinārajos pasākumos, ģenētisko resursu vākšanā un izmantošanā un citus mērķizdevumus.
- Saistībā ar KLP otrā pīlāra finansēšanas specifiku un plānošanu Regulu (EK) Nr. 1290/2005 papildināja ar Regulu (EK) Nr. 1698/2005 (OV L 277, 21.10.2005.), kas attiecas uz atbalstu lauku attīstībai, izmantojot ELFLA (sk. faktu lapu [3.2.6.](#)). No ELFLA līdzfinansē lauksaimniecības un mežsaimniecības nozares konkurētspējas uzlabošanu, agrovides pasākumus, dzīves kvalitātes uzlabošanu lauku rajonos, lauku ekonomikas dažādošanas veicināšanu un vietējās veikspējas palielināšanu (iniciatīva *Leader*) (sk. faktu lapu [3.2.6.](#)).

Garantiju daļa vienmēr tika iekļauta Kopienas budžeta obligātajos izdevumos, kas tieši izriet no Līgumiem vai saskaņā ar tiem pieņemtiem tiesību aktiem. Savukārt visi ELVGF Virzības daļas izdevumi tika klasificēti kā neobligātie izdevumi. Līdz brīdim, kad stājās spēkā Lisabonas līgums (sk. faktu lapu [3.2.1.](#)), Padome, kas bija galvenā lēmējinstāde ES budžeta jautājumos, ikgadējās budžeta sagatavošanas procedūras laikā tradicionāli pieņēma galīgo lēmumu par obligātajiem izdevumiem. Savukārt Parlaments bija pilnvarots pieņemt lēmumu par neobligātajiem izdevumiem, ievērojot izdevumu palielinājuma maksimālo robežvērtību, ko Komisija aprēķināja, pamatojoties uz ekonomikas rādītājiem. Saskaņā ar jauno LESD (sk. faktu lapu [3.2.1.](#)) šis nošķīrums tika atcelts, un tagad abas budžeta lēmējinstādes (Parlaments un Padome) kopīgi lemj par visiem lauksaimniecības izdevumiem.

Attiecībā uz 2014.–2020. gada laikposmu Eiropas Parlaments 2013. gada 19. novembrī apstiprināja (rezolūcijas [P7_TA\(2013\)0455](#) un [P7_TA\(2013\)0456](#), OV C 436, 24.11.2016.) regulu par jauno daudzgadu finanšu shēmu (Regula (ES, Euratom) Nr. 1311/2013 (OV L 347, 20.12.2013.) un lestāžu nolīgumu par pareizu finanšu pārvaldību (OV C 373, 20.12.2013.)). Turklāt pēc 2013. gada reformas tika atceltas Regulas (ES) Nr. 1290/2005 un Nr. 1698/2005, kas aizstātas ar Regulu (ES) Nr. 1306/2013 par kopējās lauksaimniecības politikas finansēšanu, pārvaldību

un uzraudzību un Regulu (ES) Nr. 1305/2013 par atbalstu lauku attīstībai no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) (OV L 347, 20.12.2013.).

Jaunajā daudzgadu finanšu shēmā izdevumu kategorijai “Dabas resursu saglabāšana un apsaimniekošana”, kas ietver KLP, paredzēts finansējums 373,17 miljardu EUR apjomā 2011. gada cenās jeb 38,9 % no kopējām saistību apropriācijām, kuras paredzētas 28 ES dalībvalstīm. Izdevumi lauksaimniecības tirgu regulēšanai un tiešajiem maksājumiem veido 28,9 % no kopējām saistību apropriācijām (sk. faktu lapu [3.2.10.](#), I tabula, B rinda). Izdevumi lauku attīstības pasākumiem veido 8,8 % (sk. faktu lapu [3.2.10.](#), I tabula, C rinda). Tādējādi lauksaimniecības un lauku attīstības budžets 2020. gadam ir 49 miljardi EUR jeb 34,9 % no kopējā budžeta, t. i., mazāk nekā finanšu shēmas sākumā KLP piešķirto apropriāciju īpatsvars (40,5 % 2014. gadā) (sk. faktu lapu [3.2.10.](#), I tabula, D rinda).

Daudzgadu finanšu shēma attiecībā uz lauksaimniecību 2015. gadā tika grozīta, ņemot vērā to, ka dalībvalstis ir nolēmušas veikt pārvietojumus starp abiem KLP pīlāriem (Īstenošanas regula (ES) 2015/141 (OV L 24, 30.1.2015.)). Turpmāk dotajā tabulā redzams KTO, tiešo maksājumu un lauku attīstības galīgais finansiālais nozīmīgums saistībā ar KLP.

KLP BUDŽETS 2014–2020 (ES-28)	Kopā 2014–2020 (miljardos EUR faktiskajās cenās)	% no KLP
TIRGUS PASĀKUMI (KTO)	19,002	
a) Piešķirtie ieņēmumi	(4,704)	
b) Krīzes rezerve	+3,155	
A) KOPĀ KTO [a) + b)]	17,453	4,3 %
TIEŠIE MAKSĀJUMI	298,438	
c) Pārvietojumi uz 2. pīlāru	(7,369)	
d) Pārvietojumi tiešajiem maksājumiem	+ 3,359	
e) PĀRVIETOJUMU NETO BILANCE [c) + d)]	(4,010)	
f) Krīzes rezerve	(3,155)	
B) KOPĀ TIEŠIE MAKSĀJUMI [e) + b)]	291,273	71,3 %
KOPĀ 1. PĪLĀRS [A) + B)]	308,726	75,6 %
LAUKU ATTĪSTĪBAS PASĀKUMI	95,577	
g) Pārvietojumi uz 2. pīlāru – neto bilance	+ 4,010	
C) KOPĀ 2. PĪLĀRS (LAUKU ATTĪSTĪBA)	99,587	24,4 %
KOPĀ KLP 2014–2020 [A) + B) + C)]	408,313	100 %

2016. gadā Komisija sāka 2014.–2020. gada daudzgadu finanšu shēmas vidusposma pārskatīšanu ([COM\(2016\)0605](#)). Lauksaimniecības sarunas par t. s. *Omnibus* regulu tika pabeigtas 2017. gada oktobrī. Lai gan KLP summas nav skartas, ir pieņemtas dažas izmaiņas lauksaimniecības jomas 2013. gada pamataktos (Regula ES Nr. 2393/2017, OV L 350, 29.12.2017.) (sk. faktu lapu [3.2.9.](#)).

LAUKSAIMNIECĪBAS UN LAUKU ATTĪSTĪBAS IZDEVUMU IZMAIŅAS

A. Pārskats

Savienības 2020. gada budžetā saistību apropriācijām ir paredzēts kopā 168,68 miljardi EUR. Tiešie maksājumi veido 24 % no apropriācijām (40,6 miljardi EUR), lauku attīstības pasākumi – 8,7 % (14,6 miljardi EUR) un pārējie izdevumi – 1,7 %. Kopumā KLP 2020. gadā ir 34,5 % no Savienības budžeta (58,12 miljardi EUR).

Jau vairākus gadus lauksaimniecības izdevumu īpatsvars ES budžetā nepārtraukti samazinās. Ja 20. gs. astoņdesmito gadu sākumā KLP izdevumi bija 66 % no ES budžeta, tad saskaņā ar aprēķiniem 2014.–2020. gadā tie būs tikai 37,8 %. Kopš 1992. gada, kad tika veikta pirmā vērienīgā KLP reforma un strauji palielinājās tiešais atbalsts, lauksaimniecības izdevumu apjoms reālajā izteiksmē palicis stabils, izņemot 1996. un 1997. gadu, kad plosījās govju trakumsērga un ES pievienojās trīs jaunas dalībvalstis. Līdz ar to KLP paredzēto budžeta izdevumu īpatsvars ES nacionālajā kopienākumā (NKI) ir samazinājies no 0,54 % 1990. gadā līdz 0,34 % (prognoze) 2020. gadā.

B. Izdevumu sadalījums pa kategorijām un nozarēm

No pirmā pīlāra izdevumiem (44,3 miljardi EUR saskaņā ar pēdējo finanšu pārskatu, kas publicēts par 2018. gadu) 93,5 % ir lauksaimniekiem piešķirtais tiešais atbalsts (41,5 miljardi EUR) (sk. faktu lapu [3.2.10.](#), V tabula, 1. sleja, a un b). Kopš 1992. gada vērojama būtiskais tiešā atbalsta pieaugums tiek kompensēts ar citu ELVGF Garantiju daļas / ELGF izdevumu samazinājumu – eksporta subsīdijas 2018. gadā ir gandrīz izzudušas un citi tirgus intervences pasākumi (uzglabāšana, informēšanas un pārdošanas veicināšanas pasākumi, skolu apgādes programmas) ir tikai 2,7 miljardi (6,1 %) (sk. faktu lapu [3.2.4.](#), 1. tabula).

C. Sadalījums pa valstīm un saimniecību veidiem

Kā redzams V tabulā, 2018. finanšu gadā (sk. faktu lapu [3.2.10.](#)) lielāko daļu no KLP līdzekļiem saņēma Francija (16,9 %), kurai sekoja Spānija (12,1 %), Vācija (10,8 %) un Itālija (9,5 %). Savukārt no ELFLA visvairāk līdzekļu saņem Francija un Rumānija (attiecīgi 14,1 % un 9,4 % no faktiskajiem maksājumiem 2018. gadā), kam seko Vācija (9,1 %) un Itālija (8,6 %). Jāatzīmē, ka 13 jaunajām ES dalībvalstīm ir maza ietekme uz ELGF (22,5 % 2018. gadā). Turpretī šīs valstis jau tagad saņem būtisku daļu no ELFLA (32,3 %) saskaņā ar prioritāti, kas piešķirta lauksaimniecības struktūru modernizācijai un lauku rajonu attīstībai.

V tabulas 2. slejā (sk. faktu lapu [3.2.10.](#)) redzama arī KLP tiešā atbalsta nevienlīdzīgā sadale saimniecību līmenī – 2018. gadā 75,2 % ES 27 KLP līdzekļu saņēmēju saņēma mazāk par 5 000 EUR gadā, piešķirumu kopsummai veidojot 15,7 % no tiešā atbalsta kopējā apjoma, kas izmaksāts no ELGF. Turpretī ļoti mazs īpatsvars saimniecību (123 578 EUR no 6,37 miljoniem EUR jeb 1,9 %) saņēma vairāk nekā 50 000 EUR, piešķirumu kopsummai sasniedzot 12,8 miljardus EUR (jeb 30,8 % no 2016. gadā izmaksātā tiešā atbalsta kopējās summas). Valstis, kurās ir visaugstākais KLP finansējumu saņemošo lielo saimniecību (vai uzņēmumu) īpatsvars, ir Apvienotā

Karaliste, Čehija, Dānija, Francija un Slovākija. Tas rada jautājumu par atbalsta leģitimitāti, ņemot vērā principus, ko piemēro visiem pilsoņiem (nodokļu progresivitāte, nevienlīdzības apkarošana).

EIROPAS PARLAMENTA LOMA

1988., 1993., 1999. un 2006. gada iestāžu nolīgumi ļāva Parlamentam palielināt ietekmi uz lēmumu pieņemšanu obligāto izdevumu jomā. Ilgstošās sarunas attiecībā uz regulu par finanšu shēmu 2014.–2020. gadam vainagojās ar politisku vienošanos 2013. gada jūnijā, un 2013. gada novembrī abas budžeta lēmējinstiūcijas iestādes to pieņēma. Izmantojot ietekmi, ko dod nepieciešamais plenārsēdes apstiprinājums, Parlamentam izdevās mainīt 2013. gada 7.–8. februāra Eiropadomes vienošanos pēc būtības. Tika panāktas tādas izmaiņas kā lielāka elastība kategoriju pārvaldībā, budžeta nodaļas nostiprināšana, iespēja dalībvalstīm nekavējoties izmantot 2013. gada budžetā neizmaksātās apropriācijas un 1. izdevumu kategorijā (konkurētspēja) piešķirto apropriāciju palielināšana (rezolūcijas [P7_TA\(2013\)0455](#) un [P7_TA\(2013\)0456](#)). Savukārt Lauksaimniecības un lauku attīstības komitejai pēdējās triāloga sarunās, kas notika 2013. gada septembrī, izdevās uzlabot atsevišķus jaunās KLP finanšu aspektus. Šīs izmaiņas ļāva 2013. gada 19. novembrī dot zaļo gaismu visam tiesību aktu kopumam (rezolūcijas [P7_TA\(2013\)0490](#) līdz [P7_TA\(2013\)0494](#), OV C 436, 24.11.2016.). Piecas jaunās regulas ir publicētas 2013. gada 20. decembrī (OV L 347, 20.12.2013.). Priekšlikums par daudzgadu finanšu shēmu laikposmam pēc 2020. gada (bez Apvienotās Karalistes) tika iesniegts 2018. gada 2. maijā (sk. faktu lapu [3.2.9.](#) un [3.2.10.](#)).

Albert Massot
02/2020

